

ISSN 0027-8084

УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

L/2

БЕОГРАД
2019

НАШ ЈЕЗИК

ИЗДАЈЕ

ЛИНГВИСТИЧКО ДРУШТВО у БЕОГРАДУ

УРЕЂУЈЕ

БОДИСВАН
ЉИЧИЋ

Година I Свеска 1

БЕОГРАД

1932

НАШ ЈЕЗИК

Л СВ. 2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Борђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Ову свеску *Нашег језика* приредиле су
др Марина Николић и др Марина Спасојевић.

Рецензенти
др Марина Николић, др Владан Јовановић,
др Марина Спасојевић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–4–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjzikisjsanu@gmail.com.

Штампа Планета принт, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, бр. 1 (1932/1933) – год. 8, бр. 1 (1941); Н.С. Књ. 1 (1949/1950)–. – Београд: Институт за српски језик САНУ, 1932/1933– (Београд, Планета принт).

Полугодишње
ISSN 0027-8084 = Наш језик
COBISS.SR-ID 615951

Проф. др Срето Танасић, дописни члан АНУРС

*Радове на с̄раницама овог броја
часо̄писа Наш језик колеге,
̄пријатељи и некадашњи с̄уденӣи
̄освећују ̄роф. др Сре̄и Танасићу,
до̄исном члану АНУРС,
̄оводом седамдесе̄ година живо̄а
са искреним жељама за дугим живо̄ом
и не̄рекидним с̄варалаш̄вом*

НАШ ЈЕЗИК

Књига L

Св. 2 (2019)

САДРЖАЈ

Повод

- Седамдесет година живота др Срете Танасића – пола века љубави
према српскоме језику (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ) 1–7
- Библиографија радова др Срете Танасића
(ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ) 9–30

Срето Танасић у српској лингвистици

- Стандардизација српског језика и језичка култура у проучавањима
Срете Танасића (МАРИНА М. НИКОЛИЋ) 31–37
- Срето Танасић против језичких манипулација
(БИЉАНА С. САМАРЦИЋ) 39–47
- Значај Танасићевих истраживања за лексикографски третман
трпног глаголског придева у Речнику САНУ
(ЈОВАНА Б. ЈОВАНОВИЋ) 49–57

Акцентологија и фонологија

- Силазни акценти на непочетним слоговима ријечи у српском
књижевном језику (МИЛОРАД П. ДЕШИЋ) 59–64
- О прозодијским аспектима риме у српској поезији
(ДРАГА С. ЗЕЦ) 65–75
- Белићеви погледи на акценте и културу говора у часопису *Наш
језик* из данашње перспективе (АЛЕКСАНДРА Р. ЛОНЧАР
РАИЧЕВИЋ, МАРИНА С. ЈАЊИЋ) 77–85
- О неким спорним рефлексима *jaīa* (САЊА М. КУЉАНИН) 87–93

Морфологија и творба речи

- О архаизмима у српском језику, посебно граматичким
(ПРЕДРАГ Ј. ПИПЕР) 95–107

Прелазни карактер префиксоида у савременом српском језику (РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ)	109–116
Морфолошка средства којима се појачава или ослабљује значење мотивне речи у творби (нацрт за једну могућу морфологију градуабилности) (МИРЈАНА К. ИЛИЋ)	117–122
Статус лексеме <i>сам</i> у савременом српском језику (АНА М. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ)	123–129
Узвици у служби других врста речи у српском језику (ИВАНА В. ЛАЗИЋ-КОЊИК)	131–139
Експресивна вредност збирних именица које означавају етничке, националне, верске групе (ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ)	141–150
О могућим семантичким дистинкцијама глаголских именица у српском језику <i>јризнање</i> : <i>јризнавање</i> , <i>јридружијење</i> : <i>јридруживање</i> и сл. у контексту актуелне политике (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ)	151–159
Видско парњаштво и акционалност (префикс <i>за-</i>) (ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ)	161–168

Синтакса и семантика

О двјема спорним конструкцијама у српском језику (<i>за</i> + инфини- тив и <i>за</i> + акузатив у значењу одређивања правца кретања) (БРАНИСЛАВ М. ОСТОЈИЋ)	169–176
Значење и контекст: неки проблеми око значења и употребе гла- голских личних облика (РАДОЈЕ Д. СИМИЋ, ЈЕЛЕНА Р. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ)	177–187
О реченицама са спојем <i>а</i> и <i>у</i> у везничкој позицији (МИЛОШ М. КОВАЧЕВИЋ)	189–196
Синтаксичке конструкције ‘глагол + <i>ми се</i> ’ у српском језику (ДИМКА В. САВОВА)	197–204
О једној посебној контрафактивној конструкцији у српском језику (ЉУДМИЛА В. ПОПОВИЋ)	205–220
Синтакса и семантика предикатског израза <i>јјознајти (се)</i> (ВЛАДИСЛАВА Ж. РУЖИЋ)	221–236
О предлогу <i>јјоврх</i> (ДУШКА Б. КЛИКОВАЦ)	237–258
Синтакса и семантика предлога <i>јјри</i> (ИВАНА Н. АНТОНИЋ)	259–268
О српском глаголу <i>јјријти</i> (НАДА Л. АРСЕНИЈЕВИЋ)	269–280
Значењски ресурси функционалних глагола: на примеру предик- ката ‘сукобити се’ (МИЛИВОЈ Б. АЛАНОВИЋ)	281–288
Утицај полипрефиксације глагола на њихово синтаксичко окружење (МИЛИЦА Љ. СТОЈАНОВИЋ)	289–295
О (лексичко-граматичким) значењима глаголских речи (ИВАНА Р. ЈОВАНОВИЋ)	297–306

Негација као језичка категорија – општи осврт (ЈЕЛЕНА Л. ПЕТКОВИЋ)	307–314
Један тип безличних реченица у српском и руском (у контексту језичке слике света) (БИЉАНА Ж. МАРИЋ)	315–322
Асиндетске структуре с концесивним значењем у савременом српском језику (МИЈАНА Ч. КУБУРИЋ МАЦУРА)	323–334
О употреби израза <i>један/једно с другим</i> и <i>једна с другом</i> у српском језику (ИВАНА З. МИТИЋ)	335–342
Линеаризација протосоцијативних и псеудосоцијативних кон- струкција у српском језику (МАРИЈА М. ОПАЧИЋ)	343–351
Императив као маркер неочекиваности (ДРАГАНА М. КЕРКЕЗ)	353–359
Статус финалних реченица у <i>Зборницима закона и уредбених указа</i> из пете деценије 19. века (ЈЕЛЕНА М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ)	361–368

Лексикологија, лексикографија и терминологија

Рјечници као средство успостављања ауторитета (ДАНКО М. ШИПКА)	369–386
Слов'янска терминологија кінца ХХ – початку ХХІ століть у діалози традиційної та електронної бібліографії (ВІКТОРИЈА Л. ІВАЩЕНКО)	387–397
Нова лексика у области туризма у савременом српском језику (ЂОРЂЕ Р. ОТАШЕВИЋ)	399–408
Саобраћајна терминологија у савременом српском језику (ГОРДАНА Д. ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ)	409–418
Винаверове крушке <i>крусиџуменка</i> и <i>бергамка</i> и ријеч-двјије по- водом њих (НЕЂО Г. ЈОШИЋ)	419–427
Називи за печурке у српским народним говорима (МАРИНА С. ЈУРИШИЋ, ЈЕЛЕНА Д. ЈАНКОВИЋ)	429–439
Турцизми у 20. тому Речника САНУ (МАРИЈА С. БИНЂИЋ)	441–448
Прилог опису семантике придева <i>йразан</i> (НАТАША М. МИЛАНОВ)	449–456
Једно запажање о прилогу <i>вуковски</i> у српском језику (ИРЕНА Р. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ)	457–463

Стилистика

Превођење као креативни и лингвистички изазов у савременом српском језику (НЕНАД Б. ВУКОВИЋ)	465–471
О стилистичким особинама Андрићева наратива у роману <i>На Дрини ћуџрија</i> (ГАЛИНА Г. ТЈАПКО)	473–485
Заграде у Андрићевим романима (БРАНКО Ђ. ТОШОВИЋ)	487–494

Суфикси <i>-ица</i> и <i>-ка</i> у језику Петра Кочића (ДРАГО В. ТЕШАНОВИЋ, ДРАГАНА Д. ЛАЗИЋ)	495–506
Индивидуална лексика у дјелу Исидоре Секулић (творбено- -семантичке одлике именица) (ВЕСЕЛИНА В. ЂУРКИН)	507–520
„Унутрашњост“ поетонима <i>Тигар</i> Бранка Топића (МИРЈАНА Н. СТОЈИСАВЉЕВИЋ)	521–527
(Не)референцијалност антецедента релативних клауза у песми „Он“ Сунчице Денић (ТАЊА З. РУСИМОВИЋ)	529–540

Прагматика

О пружању утехе саговорнику у говору свакодневне комуникације (БОЈАНА С. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	541–550
Реторичка структурална теорија и реализација елементарних јединица дискурса на примеру онлајн коментара у српском и руском језику (РАДОСЛАВА М. ТРНАВАЦ)	551–570

Дијалектологија

О једној старој падежној конструкцији у говору источnobосан- ских Ера – генитив издвајања из скупине (СЛОБОДАН Н. РЕМЕТИЋ)	571–576
Третман полисемије и хомонимије у дијалекатским речницима (МАРТА Ж. БЈЕЛЕТИЋ)	577–585
Језичке крхотине и дијалекатски речник (НЕДЕЉКО Р. БОГДАНОВИЋ)	587–593
Говори Црне Горе у основици српског књижевног језика (МИОДРАГ В. ЈОВАНОВИЋ)	595–603
Западнобоснијска диалектна лексика в общесербском контек- сте (на примере говора Манячи) (ЕКАТЕРИНА И. ЯКУШКИНА)	605–613
Неке позајмљенице у коларској терминологији говора Карашева (МИХАЈ Н. РАДАН, МИЉАНА-РАДМИЛА М. УСКАТУ)	615–626
О акценту као прилогу очувању дијалекта (ЈОРДАНА С. МАРКОВИЋ)	627–636
Репартиција рефлекса вокалног <i>л</i> у говорима Лужнице и Пирота (ЉУБИСАВ Н. ЂИРИЋ)	637–644
Рефлекси финалног <i>л</i> у лексеми <i>заова</i> у говорима призренско- -тимочке дијалекатске зоне (АНА Р. САВИЋ-ГРУЈИЋ)	645–653
Вокалске редукције у говору Бастаса (ДРАГОМИР В. КОЗОМАРА)	655–662
О приступима у досадашњим истраживањима синтаксе падежа у херцеговачко-крајишким говорима (ЗОРАН М. СИМИЋ)	663–677

Циљне (намерне, финалне) реченице у сиринићком говору (РАДИВОЈЕ М. МЛАДЕНОВИЋ, БОЈАНА М. ВЕЉОВИЋ)	679–685
Вербализација концепта <i>здравље</i> у тимочко-лужничким говорима (ТАЊА З. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	687–694

Ономастика

Marginalia onomastyczne (ZUZANNA V. TOPOLINSKA)	695–698
О релационим микропонимима у Рађевини (МИРЈАНА С. ПЕТРОВИЋ-САВИЋ)	699–705
Прилог реконструкцији ојконима <i>Вогошћа</i> (ЈЕЛЕНА В. ЈАЊИЋ)	707–714

Социлингвистика

Linguistic Ideology and the Art of Re-Edition on the Second Edition of Ioann Rajić's <i>History of Various Slavic Peoples</i> (1823) (МОТОКИ У. НОМАЧИ)	715–725
Знање студената о ауторству наших правописа (ВЕЉКО Ж. БРБОРИЋ)	727–735
Стандардни и матерњи језик из другачије перспективе (НАТАША Б. КИШ)	737–744
О уништеном писаном наслеђу на Косову и Метохији (на при- меру сачуваног дела једне породичне архиве) (МИТРА М. РЕЉИЋ)	745–752

Лингвокултурологија

Сложенице са именицом <i>вода</i> у српским народним говорима и српској култури (СОФИЈА Р. МИЛОРАДОВИЋ, ВЛАДАН З. ЈОВАНОВИЋ)	753–763
„Богатство“ – конвенционални суд у систему вредности у срп- ском језику и култури (НАТАША С. ВУЛОВИЋ)	765–772
Стереотип о Ери (ДАНИЈЕЛА С. СТАНИЋ)	773–781

Граматографија

Српско-рускословенски међуодноси у српским граматикама рускословенског језика прве половине 19. века (НАЈДА И. ИВАНОВА)	783–790
<i>Србска Грамаџика за гимназијалну младежъ Княжесѣтва Срѣје</i> Владимира Вујића (1856) (МИЛОШ Ђ. ОКУКА)	791–802

Библиографија

Преглед библиографија објављених у часопису <i>Наш језик</i> (АНА В. ГОЛУБОВИЋ)	803–811
--	---------

УДК 811.163.41'367.332.7
811.163.41'367.625
811.163.41'371

Оригинални научни рад
Примљено 30. новембра 2019. г.
Прихваћено 16. децембра 2019. г.

МИЛИВОЈ Б. АЛАНОВИЋ*
(Универзитет у Новом Саду,
Филозофски факултет,
Одсек за српски језик и лингвистику)**

ЗНАЧЕЊСКИ РЕСУРСИ ФУНКЦИОНАЛНИХ ГЛАГОЛА: НА ПРИМЕРУ ПРЕДИКАТА 'СУКОБИТИ СЕ'

Задатак овога истраживања јесте да на различитим лексичко-граматичким изразима семантичког предиката 'сукобити се' покаже да функционални глаголи нису синсемантичне речи већ да су значајан ресурс и средство којим се варира основно значење предикатског изрази.

Кључне речи: српски језик, синтакса, семантика, предикатски израз, функционални глагол.

1. Увод

Проблематика предиката остаје један од важнијих истраживачких изазова у синтакси, при чему ни различити теоријски приступи нису увек од нарочите помоћи, особито ако их некритички следимо. Тако се у србистици полази од чињенице да је предикат реченични члан, небитно да ли главни, равноправан са субјектом или пак њему подређен (Стевановић 1979: 34; Белић 1998: 119; Станојчић–Поповић 2014: 235, 237, 245; Пипер–Клајн 2013: 280, 296), док се у депенденцијалној граматици ова категорија и не разматра (Еромс 2000; Енгел 2009; Мразовић 2009; Велке 2011), јер се тежиште ставља на селекционе и управљачке способности глагола, подразумева се у личном облику, нпр.:

* milivoj.alanovic@ff.uns.ac.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта *Стандардни српски језик – синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања* (бр. 178004), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

(1) Хвата ме сан.

(2) Не постоји могућност избора.

Ако упоредимо структурну организацију реченица (1) и (2), уочавамо да је у првом случају реч о двовалентном глаголу са субјектом и објектом, док је у другом у питању једновалентни глагол са субјектом. Ипак, оно што омета и отежава недвосмислену интерпретацију ових примера јесте значењски план обеју реченица – 'спава ми се' и 'не може се бирати', што се у основи своди на проблем одређивања граница предиката – у (1) то је *хвата сан* а у (2) предикат је дословно цела реченица.

Примери (1) и (2) показују да се границе предиката не поклапају са границама личнога глагола. Ова појава условљена је значењским факторима, који се у бити свде на немогућност да глагол самостално и непосредно означи процес, што има озбиљне реперкусије и на исход синтаксичке анализе, која подразумева да је предикат потенцијално део реченице састављен од неколико релативно аутономних структурних јединица (Алановић 2018б: 189), чиме се отвара питање улоге управнога глагола, како у структури реченице тако и у саставу предикатскога израза. Кључ за решење проблема лежи у подели улога:

(а) управни глагол је структурно језгро реченице;

(б) управни глагол не означава процес већ неко својство или околност одвијања процеса;

(в) именица је семантичко језгро предикативности (Всеволодова 2000: 121, 123; Арутјунова 2003: 134; Енгел 2009: 120).

Због тога су посматрани глаголи позиционирани између лексичких и граматичких речи, те нам се чини да је најпримереније одредити их као функционалне јединице. Функционални глаголи, дакле, имају граматичку улогу али не граде нове граматичке облике или парадигме, немају самостално значење али доприносе конституисању значења предикатског израза (Алановић 2017: 90). Зато ћемо на једном типу семантичког предиката, и то 'сукобити се', показати утицај функционалних глагола на значењски интегритет предикатског израза.

2. Глаголска перифраза и функционални глагол

Проблем унутрашњег структурног и значењског устројства предикатских израза заузима запажено место у српској лингвистичкој традицији, премда се ни до данас није дошло до јединственог става у погледу именовања ове категорије – декомпоновани предикат, декомпоновани глагол, перифрастични предикатски израз, глаголска перифраза

и сл. (Радовановић 1977; Тополињска 1982; Танасић 1995; Мразовић 2009).

На истом фону је, на изванредан начин, и термин функционални глагол, јер управо он одређује структурне координате саме перифразе. Именица *сукоб*, као семантичко језгро предикатског израза типа 'сукобити се', појављује се на различитим структурним позицијама у реченици. Без обзира на то о ком моделу је реч, конкретан модел предикатског израза треба довести у непосредну везу са различитим мисаоним схемама и сценаријима, који омогућују да се формално субјектом, објектом или (транс)адвербијалом означи процес (Алановић 2018а), као у следећим примерима:

(3) Поново је избио сукоб међу демонстрантима.

(4) Он је имао сукоб са опозицијом.

(5) Нису се дали увући у сукоб.

Управо се због тога намеће једно важно питање, а оно се тиче улоге управног глагола при конституисању значења предикатског израза.

2.1. Релативно се мали број модела перифраза среће у обрасцу са глаголима *има̑ти* и *јесам/би̑ти*, који имају улогу егзистенцијално-фактивног оператора, при чему се глаголом *јесам/би̑ти*, као по правилу, истиче временски неограничено а глаголом *има̑ти* временски ограничено трајање радње 'сукобити се'. Разуме се, ова два глагола конституишу и перифразе различите структуре: $S + V_{\text{имати}} + O$ и $S + V_{\text{јесам/бити}} + PP_{\text{у+локатив}}$. Нпр.:¹

[...] ако **има сукоб** с једном земљом транзита, онда може да ток гаса пребаци преко неке друге [...] (Политика); Говоримо о два одсто грађана, који **ће бити у сукобу** с једним или неколико велепоседника (Политика).

2.2. У истом се граматичком обрасцу, као уз *јесам/би̑ти*, именица *сукоб* јавља и у моделу са глаголима типа *на̑ћи се/налази̑ти се*, с том разликом да се њима јаче указује на изненадан и непланиран карактер радње.

Савет за борбу против корупције **се** на самом почетку рада **нашао у сукобу** на релацији Телевизија Пинк – Жељко Митровић – Чедомир Чупић (Република).

¹ Примери су преузети током октобра и новембра 2019. године са сајта Математичког факултета у Београду, и то са странице www.korpus.matf.bg.ac.rs. Прецизнији податак о извору наведен је у самом примеру.

Уз то, овај модел развијен је на транспозицији значења садржавања, што подразумева сценарио по ком је вршилац радње смештен у какав ситуациони оквир.

2.3. Међу учесталије перифразе са основним значењем 'сукобити се' спадају оне које конституише неки од глагола кретања.

2.3.1 Непрелазни глаголи кретања означавају аутокаузативно деловање агенса, при чему имају различит утицај на поимање процеса и целе ситуације.

2.3.1.1. Тако се глаголом *доћи* сигнализира да означена радња настаје тек као пропратни ефекат, и то без неког јасног плана агенса, нпр.:

Ни са ким од тих људи ја **нисам дошао у сукоб** (Свет).

2.3.1.2. Сасвим супротно, глаголом *ући/улазити* истиче се управо компонента воље и спремности агенса да се ангажује у радњи, нпр.:

[...] **није желео са њима да улази у сукоб** тако да је мост деблокиран тек јутрос у десет часова (Политика).

2.3.1.3. Слично претходном, глаголом *кренути* означава се почетна фаза вољног и намерног деловања агенса, нпр.:

Тог дан су знали да до њих не могу да дођу, па **су кренули у сукоб** са полицијом – наводи Дачић (Политика).

2.3.1.4. Насупрот последњем, глагол *досијети* регулише невољно и непланско учешће агенса у радњи, нпр.:

Компликована је прича о томе како **су САД и Србија доспеле у сукоб** који је за последицу имао деведесете године [...] (Политика).

2.3.1.5. Финије сегментирање радње на фазе омогућује глагол *закорачити*, који означава иницијалну фазу радње, нпр.:

[...] својим учешћем заправо **су закорачили у сукоб** интереса (Политика).

2.3.1.6. Блиски претходнима јесу и глаголи који означавају различите интерперсоналне односе.

Тако узимање учешћа у већ започетој радњи означава глагол *укључити се*, нпр.:

У сукоб се затим **укључује** Милошевић, тада већ председник СРЈ [...] (Политика).

Затим, непожељно учешће агенса у већ започетој радњи са другим главним актерима означавају глаголи *мешати се* и *умешати се*, нпр.:

[...] и апеловао на косовске Албанце да **се не мешају у сукоб** у суседној земљи (Политика); **Нисам се умешао у сукоб**, јер ме је било стид професора [...] (Политика).

И коначно, на непромишљено и рискантно учешће агенса у радњи сигнализира глагол *ујусџиџи се*, нпр.:

[...] ма колико прозиран наум оних који су мотивисали Грузију да **се упусти у сукоб** са премоћним комшијом, остаје опомена да судбина Грузије може да задеси сваку државу [...] (Политика).

2.3.2. Прелазни глаголи кретања истичу каузативну компоненту ситуације.

2.3.2.1. На тај начин се, на пример, глаголом *водиџи* сукоб представља као неизбежна и сасвим извесна последица настала у околностима које објекат каузације доживљава као наметнуте, нпр.:

[...] а касније и злоупотреба војске без јасно створених услова **води** неминовно у **сукоб** са светом (Политика).

2.3.2.2. Сличан концепт деловања агенса каузатора означава и глагол *довесџи*, при чему се карактер последичне радње – сукоба – сагледава у светлу резултативности каузације.

[...] да је практично имуна на наредбе и налоге који **би је довели у сукоб** са народом (Политика).

2.3.2.3. Каузативни глагол са истакнутом принудном компонентом јесте глагол *гураџи*, с тим да активност агенса каузатора произилази из вољних импулса. Нпр.:

[...] а које **се**, на тај начин, такође, **гурају у сукоб** којим би цела ова перфидна игра могла да се заврши (Политика).

2.3.2.4. И глагол *увуђи* указује на вољно деловање агенса каузатора, при чему се специфичност положаја објекта каузације огледа у томе да се укључује у какав сукоб, али као непосредан учесник и без своје воље, нпр.:

У саопштењу се истиче да треба онемогућити све који могу направити грешку и **увући** Албанце у **сукоб** са НАТО снагама (Политика).

2.3.2.5. Нешто је пак другачији сценарио учешћа за објекат каузације предвиђен у случајевима када перифразе конституише глагол *ујлесџи*. Тада је његов ангажман, иако невољан и непланиран, споредан и летимичан, нпр.:

Али, током рата са Мишковићем, непромишљено **је у сукоб** уплео и амбасаду САД (Политика).

2.4. Када је експонент пропозиционог предиката на позицији граматичког субјекта, управни глагол обично означава неко фазно или интензитетско својство радње.

2.4.1. Тако, глаголи као *завршиши*, *наставиши*, *окончаши*, *йочейши* и сл., разуме се у одговарајућем парадигматском облику, означавају почетну или завршну фазу радње, нпр.:

Сукоб је завршен око 11 сати [...] (Политика); **Сукоб је почео** пре годину дана када је Цветковић објавио снимке [...] (Политика); **Сукоб је настао** и због доласка мисије ЕУ на Косово [...] (Политика); **Сукоб је окончан** у Охриду потписивањем споразума између власти и опозиције (РТС).

2.4.2. На фазно-развојну или дуративну компоненту радње пупућују глаголи *трајаши*, *наставиши* и сл., нпр.:

Сукоб је трајао целу ноћ [...] (Политика); Вербални **сукоб је настављен** испред кафића [...] (Политика).

2.4.3. На изузетно снажан интензитет при наступању радње указују глаголи типа *букнуши*, *избиши* и сл., нпр.:

Тај **сукоб је** сада поново **избио** поводом хапшења Бранимира Главаша, најодговорније особе у Осијеку [...] (Политика); **Сукоб је** претходно **букнуо** када је полиција затражила од демонстраната да баце све мотке и шипке [...] (РТС).

2.4.4. Узрочно-последична веза међу радњама уводи се глаголима типа *резултираши* и *проузроковаши*, нпр.:

Сукоб је резултирао тужбама које су ЛДП и Јовановић поднели против Мишковића [...] (Политика); **Сукоб је проузроковао** цивилне жртве, а још много њих је у опасности [...] (Политика).

2.4.5. Раст интензитета радње ка своме климаксу означавају глаголи и изрази типа *ескалираши*, *кулминираши*, *добии на снази* и сл., нпр.:

Сукоб је кулминирао Резолуцијом Информбироа, објављеном 28. јуна 1948. (Политика); **Сукоб је добио на снази** када је Васиљковић порекао веродостојност изјаве [...] (Политика); [...] и у том тренутку **сукоб је ескалирао** (Политика).

2.4.6. Док се егзистенцијалним глаголом *йосйојаши* радња одређује као чињеница, дотле се глаголом *избећи*, у пасивном облику, о радњи говори као о нереализованом сценарију, нпр.:

Према његовим речима, **сукоб је вероватно постојао** и раније [...] (Политика); У самој хали **сукоб је избегнут** неколико минута пре почетка меча (Политика).

2.4.7. И коначно, изразом *изаћи у јавности* радња се представља као очигледна и нескривена чињеница, нпр.:

Сукоб је изашао у јавност након што се Понош није појавио на новогодишњем пријему Министарства одбране (Политика).

3. Закључак

Примери које смо у раду анализирали доказују да је граница између лексике и граматике врло флуидна и каткада варљива.

Тако се показало да глаголи, који се понегде разматрају и као синсемантичне речи, у значење предикатског израза уносе драгоцене компоненте које се неретко дају тек описно дефинисати. Управо због ове значењске хетерогености један основни садржај, похрањен у облику семантичког предиката 'сукобити се', налази различите лексичко-граматичке форме чији се бројни варијантни облици међусобно разликују управо захваљујући значењским ресурсима функционалних глагола, што и ово а и сва будућа истраживања оправдава, будући да попуњавају празнину у синтаксичкој семантици.

ЛИТЕРАТУРА

- Алановић 2017: Миливој Алановић, Функционална употреба речи: глаголи између лексичке и граматичке службе, *Зборник Мајнице српске за филологију и лингвистику* LX/2, Нови Сад, 87–117.
- Алановић 2018а: Миливој Алановић, Утицај лексичке селекције на значењску структуру конструкције, у: *Српска славистика. Колективна монографија. Том 1: Језик*, ур. Рајна Драгићевић, Вељко Брборић, Београд: Савез славистичких друштава Србије, 37–48.
- Алановић 2018б: Миливој Алановић, У потрази за реченичним предикатом – два пута, исти циљ, *Славистика* XXII/1, Београд, 178–192.
- Арутјунова 2003: Нина Д. Арутјунова, *Предложение и его смысл*, Москва: УРСС.
- Белић 1998: Александар Белић, *Општа лингвистика*, прир. Милка Ивић, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Велке 2011: Klaus Welke, *Valenzgrammatik des Deutschen. Eine Einführung*, Berlin – New York: De Gruyter.
- Всеволодова 2000: Майа Всеволодова, *Теория функционально-коммуникативного синтаксиса*, Москва: МГУ.
- Енгел 2009: Ulrich Engel, *Syntax der deutschen Gegenwartssprache*, Berlin: ESV.
- Еромс 2000: Hans-Werner Eroms, *Syntax der deutschen Sprache*, Berlin – New York: Walter de Gruyter.

- Мразовић 2009: Pavica Mrazović, *Gramatika srpskog jezika za strance*, Novi Sad – Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Пипер–Клајн 2013: Предрад Пипер, Иван Клајн, *Нормативна грамаџика српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Радовановић 1977: Милорад Радовановић, Декомпоновање предиката (на примерима из српскохрватског језика), *Јужнословенски филолог* XXXIII, Београд, 53–80.
- Станојчић–Поповић 2014: Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Грамаџика српског језика за гимназије и средње школе*, Београд: Завод за уџбенике.
- Стевановић 1979: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (грамаџички системи и књижевнојезичка норма). II. Синтакса*, Београд: Научна књига.
- Танасић 1995: Срето Танасић, Декомпоновање глагола и структура просте реченице, *Јужнословенски филолог* LI, Београд, 157–166.
- Тополињска 1982: Зузана Тополињска, Перифрастични предикатски изрази на међусловенским релацијама, *Јужнословенски филолог* XXXVIII, Београд, 35–49.

Milivoj B. Alanović

SEMANTIC RESOURCES OF FUNCTIONAL VERBS: EXAMPLES OF SEMANTIC PREDICAT 'SUKOBITI SE'

S u m m a r y

The purpose of this research is to show that functional verbs are not synsemantic words, and to do this we will analyze various lexical-grammatical expressions of the semantic predicate 'sukobiti se'. Thanks to this research, we can show that functional verbs are an important resource which is often used to modify the basic meaning of a predicate construction.

Keywords: Serbian, syntax, semantics, predicate construction, functional verb.